

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

**IN MEMORIAM PROFESOR IOAN DRĂGAN
(22.08.1931-05.12.2024)**

Sorin MITULESCU

Sociologie Românească, 2024, vol. 22, Issue 2, pp. 153-155

<https://doi.org/10.33788/sr.22.2.8>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Research Institute for Quality of Life, Romanian Academy
and
Romanian Sociology Association

IN MEMORIAM PROFESOR IOAN DRĂGAN (22.08.1931-05.12.2024)

Sorin MITULESCU*

Abstract

Professor Ioan Drăgan was the head of the sociology department at the University of Bucharest (1974-1978) and director of the Center for Sociological Research (1974-1990) and then of the Institute of Sociology of the Romanian Academy (1990-1997). He has taught courses in general sociology and sociology of public opinion at the Sociology Department since the 70s. Together with Ion Aluș, he edited the monumental anthology of contemporary French sociology (1971) and after 1990 he published numerous works in the field of mass communication.

Keywords: Romanian sociology, Professor Ioan Drăgan.

Domnul Drăgan (așa i-am zis întotdeauna, chiar și în vremurile când apelativul tovarășe ne era impus) era printre cei mai interesanți profesori pe care i-am avut la Facultate în anii '70. Cu vocea lui baritonală și cu un vocabular elevat, ce reușea să depășească limba de lemn a ideologiei oficiale (deși activa și pe linia acesteia), cu apariții meteorice, mereu în grabă, de la un angajament la altul, cu informații dintr-o bibliografie inaccesibilă celor din băncile amfiteatrului, ne capta atenția. Și era alături de noi, chiar mai mult decât ne puteam da noi seama, pentru că în acei ani, cum prea puțini dintre noi se gândeau la ce o să îi aștepte după ieșirea din Facultatea de sociologie, și mai puțini au fost cei care au dat importanță unui articol publicat de profesorul Drăgan chiar în 1975¹ (anul absolvirii noastre). Și totuși, prin ce scria în articol, profesorul nostru dovedea grija pentru soarta noastră care îl preocupa mai mult decât pe mulți alții și totodată că era conștient de compromisul pe care sociologul „fără statut profesional” trebuia să-l facă în societatea anilor '70. Referindu-se la situația absolvenților promoției din anul precedent (dar nu numai), șeful de atunci al catedrei de sociologie trăgea un semnal de alarmă. El susținea că – dincolo de anumite aparențe statistice relativ liniștitoare – integrarea sociologilor era în pericol, ceea ce s-a dovedit a fi adevărat doar câțiva ani mai târziu.

* Cercetător independent. E-mail: sorin_mit@yahoo.com.

¹ Ioan Drăgan (1975). Sociologia o știință și o profesie, *Vitorul social*, 2, 239-249.

Articolul era destul de tranșant și descria corect experiența primelor promoții de absolvenți de sociologie. Din păcate, acest semnal puternic (chiar disperat), exprimat de responsabilul cel mai îndreptățit să o facă, nu a fost auzit și nici nu s-au luat nici atunci, nici mai târziu măsurile corespunzătoare. În presa sociologică a vremii nu au urmat nici un fel de reacții la punctul lui de vedere, ci mai degrabă o tăcere care nu prevestea nimic bun.

Și trebuie să recunoaștem că în acele timpuri cariera unui sociolog sau a unui educator era supusă acestui compromis. Ca să se ridice sus, să fie vizibilă, steaua destinului lui urma totodată să devină tot mai palidă, mai controversată și mai puțin credibilă din punct de vedere științific. Sunt convins că profesorul Drăgan însuși era conștient de aceasta, dar drama lui personală a fost că a considerat asemenea sacrificii ca fiind justificate, probabil, pentru salvarea sociologiei. Totuși, după câțiva ani, privirile lui dominatoare de sub sprâncenele negre și stufoase dovedeau neputință, atunci când secția de sociologie a fost iremediabil desființată.

Revenind la amintiri din acele vremuri, să menționez că m-am reîntâlnit cu profesorul Drăgan în 1981 ca proaspăt angajat la Centrul de Cercetări Sociologice, instituție ajunsă cu sediul într-o casuță mizeră de pe strada Negustori. A fost pentru mine cel mai suportiv dintre directorii pe care i-am avut într-o perioadă deosebit de vitregă pentru meseria noastră de sociologi, în acei ani. Apărând pe coridoarele instituției pe neașteptate și grăbit, lăsând în general șefii de colective să ducă la îndeplinire obiectivele lor de investigație, când se întorcea de pe la conferințe internaționale sau misiuni în străinătate (mai ales pe linia UNESCO), el se limita mai degrabă la a arbitra controversele inevitabile din instituție. Apoi își dădea girul asupra temelor de lucru, asigurându-se că erau acceptabile, oportune. Iar cuvântul lui devenea normă pentru noi, cei dotați mai puțin cu sensibilitatea nuanțelor ideologice. Și nu e de mirare că a fost printre puținii directori de instituții acceptați de colectiv la începutul anilor '90.

În anii tulburi care au urmat, l-am pierdut din vedere pe profesor. Știam că se ocupă mai nou de teoriile comunicării – mai puțin de sociologie, că ține cursuri și în Franța și în Canada – și drumurile nu ni s-au mai întâlnit multă vreme. Au venit apoi anii 2020-21 când eu pregăteam cartea despre o generație a sociologilor în comunism. Atunci l-am căutat și l-am reîntâlnit mult îmbătrânit, slăbit, rămas singur în frumosul apartament de la șosea adăpostind câteva minunate tablouri de maeștri ai picturii românești contemporane și icoane pe sticlă, dar destul de deprimat, mai ales după pierderea soției, cea care fusese îngerul lui păzitor. Am vrut să fac un interviu cu dânsul despre generația de sociologi care i-au fost studenți. A refuzat politicos să răspundă la întrebări, în schimb mi-a scris de mână proprie – uneori greu lizibil – un material pe care l-am copiat ca versiune *word* și l-am inclus ca atare în volum (și din care deja am citat mai sus), neîndurându-mă să tai vreun cuvânt (deși depășea cu mult celelalte intervenții), din respect pentru profesorul nostru. În acest text, generozitatea sa apare pregnantă. Se străduia să nu uite aproape pe nimeni (nu doar din generația pe care o reprezentam, dar dintre toate generațiile trecute prin băncile sociologiei de la Drept până în 1977 sau '78),

găsind pentru fiecare câte un cuvânt de laudă sau de pioasă aducere aminte pentru cei dispăruți prea timpuriu. Iar memoria lui se dovedea prodigioasă în legătură cu studenții sau subalternii pe care părea că nu are timp să-i cunoască prea bine.

Mă includ și pe mine în această categorie. Ajuns la vârsta senectuții, mă lauda – excesiv, îmi dădeam seama – pentru tot felul de calități și evident că era subiectiv, dar asta nu schimba efectul benefic al vorbelor sale. Și totuși mi-au trebuit ceva întâlniri de la reluarea contactului până când să mă pot bucura pe deplin de încrederea sa.

Voiam să aflu mai multe lucruri, mai ales în legătură cu împrejurările în care el și colegul său de la Cluj, Aluș, realizaseră în deceniul șapte monumentală Antologie a sociologiei franceze. Beneficiase de o bursă generoasă la Sorbona pariziană și încerca să profite din plin de cursurile somptuoase ale lui Raymond Aron sau să intre în detaliile institutului de opinie publică condus de Stoetzel. Aceste amintiri îi erau dragi profesorului. Se mândrea cu antologia realizată în condiții dificile (fără drepturi de autor pentru textele selectate pentru care trebuia să alerge prin Parisul anilor '60 de la un institut sau editură la alta, fără nici o asistență din partea vreunei instituții românești, în condițiile în care cei doi aveau și multe alte sarcini în acei ani) și chiar avea cu ce. Să asiguri selecția și coordonarea editării unei lucrări de peste 700 de pagini nu era un lucru ușor.

Totodată, profesorul a considerat că impactul asupra publicului românesc nu a fost cel scontat: considera că (din dorința de a oferi material de studiu publicului din țară) a inclus prea mulți autori și totuși inegali între ei, ceea ce a diluat oarecum nivelul Antologiei. În plus, interesul pentru sursele franceze era puternic concurat de cel pentru sociologia americană. Dincolo de controlul ideologic sever – de care era conștient, editorul se confrunta și cu probleme de traducere, de găsim a unor echivalențe românești pentru termeni sociologici din limba franceză, ceea ce în unele cazuri a presupus un amplu efort de „forjare (în limba română) a unui aparat conceptual... capabil să conducă la „esențializarea” fenomenelor sociale. Dar o esențializare care depășește descriptivismul limbajului comun, dar și imaginarul unor structurări deterministe fixe” (interviu I. D.).

Dispariția profesorului Drăgan la finalul anului 2024 a trecut destul de puțin remarcată în rândul comunității sociologilor. Poate vârsta înaintată la care ne-a părăsit și absența în ultimii ani din publicistica de specialitate, poate schimbarea pregnantă de generații după care cei tineri nu prea mai consideră că ar avea de învățat de la înaintașii lor să stea la originea acestei indiferențe, cel puțin aparente. Dar oricare ar fi cauzele, situația nu este benefică pentru comunitatea despre care vorbeam, în caz că ea chiar vrea să existe cu adevărat.

Realizările, cât și umbrele unei cariere care s-a desfășurat sub vânturi mereu schimbătoare și care ar fi putut fi mult mai strălucitoare dacă s-ar fi bucurat de circumstanțe mai favorabile ar lua cu mult mai mult spațiu decât ne-am propus să ocupăm aici și probabil nu este încă vremea ca cineva să o facă așa cum trebuie. Până atunci, fie ca amintirea spiritului său luminos să dăinuie cât mai mult în lumea sociologilor.